Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ΝΙΚΟΛΑ ΑΙΜΙΛΙΟΥ
της 2ας Ιουνίου 2022[1]

Υπόθεση C-147/21

Comité interprofessionnel des huiles essentielles françaises (CIHEF),
Florame,
Hyteck Aroma-Zone,
Laboratoires Gilbert,
Laboratoire Léa Nature,
Laboratoires Oméga Pharma France,
Pierre Fabre Médicament,
Pranarom France,
Puressentiel France
κατά
Ministre de la Transition écologique,
Premier ministre

[αίτηση του Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας, Γαλλία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προσέγγιση των νομοθεσιών – Βιοκτόνα – Σκοπός προστασίας της υγείας και του περιβάλλοντος – Δυνατότητα των κρατών μελών να λαμβάνουν περιοριστικά μέτρα όσον αφορά τις εμπορικές πρακτικές και τη διαφήμιση»

I. Εισαγωγή

1. Με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος, ο Γάλλος νομοθέτης αποφάσισε να απαγορεύσει ορισμένες εμπορικές πρακτικές, όπως εκπτώσεις, μειώσεις και επιστροφές του αντιτίμου, ως προς τα τρωκτικοκτόνα και τα εντομοκτόνα, δύο κατηγορίες βιοκτόνων. Επίσης επέβαλε περιορισμούς στη διαφήμιση των ίδιων κατηγοριών προϊόντων, καθώς και ορισμένων απολυμαντικών.

2. Στο πλαίσιο της κύριας δίκης, διάφορες εταιρίες ζητούν την ακύρωση των εν λόγω κανόνων και αμφισβητούν τη συμβατότητά τους, μεταξύ άλλων, με τον κανονισμό (ΕΕ) 528/2012[2].

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

[2] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με τη διάθεση στην αγορά και τη χρήση βιοκτόνων (ΕΕ 2012, L 167, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός για τα βιοκτόνα).

3. Το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Γαλλία) διατηρεί αμφιβολίες ως προς το αν με τον εν λόγω κανονισμό έχει επέλθει πλήρης εναρμόνιση η οποία εμποδίζει τη θέσπιση των επίμαχων εθνικών κανόνων και, σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι δυνατή η θέσπιση των κανόνων αυτών.

4. Επομένως, η υπό κρίση υπόθεση αφορά την έκταση της αυτονομίας που καταλείπεται στα κράτη μέλη μετά την έκδοση του κανονισμού για τα βιοκτόνα. Επικουρικώς, η υπό κρίση υπόθεση, κατ' ουσίαν, αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι διατάξεις της Συνθήκης επιτρέπουν τη θέσπιση εθνικών κανόνων όπως οι επίμαχοι.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

5. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού για τα βιοκτόνα, σκοπός του είναι «η βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς μέσω της εναρμόνισης των κανόνων σχετικά με τη διάθεση στην αγορά και τη χρήση βιοκτόνων και η εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας ανθρώπων και ζώων και του περιβάλλοντος. Οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού στηρίζονται στην αρχή της προφύλαξης, σκοπός της οποίας είναι η παροχή εγγυήσεων για την προστασία της υγείας των ανθρώπων και των ζώων και του περιβάλλοντος. Δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία των ευπαθών ομάδων».

6. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού για τα βιοκτόνα, ο εν λόγω κανονισμός «ορίζει κανόνες για:

α) την κατάρτιση από την Ένωση καταλόγου δραστικών ουσιών που επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται σε βιοκτόνα·

β) τη χορήγηση αδειών για βιοκτόνα·

γ) την αμοιβαία αναγνώριση των αδειών εντός της Ένωσης·

δ) τη διάθεση στην αγορά και τη χρήση βιοκτόνων σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη ή [στην Ένωση]·

ε) την κυκλοφορία στην αγορά κατεργασμένων αντικειμένων».

7. Το άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα αφορά τη διαφήμιση. Το εν λόγω άρθρο ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Όλες οι διαφημίσεις βιοκτόνων, πέραν της συμμόρφωσης με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1272/2008 [3], περιλαμβάνουν τις φράσεις "Χρησιμοποιείτε τα βιοκτόνα με ασφαλή τρόπο. Να διαβάζετε πάντα την ετικέτα και τις πληροφορίες για το προϊόν πριν από τη χρήση". Οι φράσεις αυτές διακρίνονται σαφώς από την υπόλοιπη διαφήμιση και είναι ευανάγνωστες.

[3] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία των ουσιών και των μειγμάτων, την τροποποίηση και την κατάργηση των οδηγιών 67/548/ΕΟΚ και 1999/45/ΕΚ και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1907/2006 (ΕΕ 2008, L 353, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία).

2. Οι διαφημιστές μπορούν να αντικαθιστούν τη λέξη “βιοκτόνα” στις προβλεπόμενες φράσεις με σαφή αναφορά στον διαφημιζόμενο τύπο προϊόντων.

3. Οι διαφημίσεις βιοκτόνων δεν αναφέρονται στο προϊόν κατά τρόπο παραπλανητικό όσον αφορά τους κινδύνους που ενέχει για την υγεία των ανθρώπων, των ζώων ή το περιβάλλον, ή όσον αφορά την αποτελεσματικότητά του. Η διαφήμιση βιοκτόνου δεν περιλαμβάνει σε καμία περίπτωση τις ενδείξεις “βιοκτόνο περιορισμένου κινδύνου”, “μη τοξικό”, “αβλαβές”, “φυσικό”, “φιλικό προς το περιβάλλον”, “φιλικό προς τα ζώα” ή ανάλογες ενδείξεις.»

Β. Το εθνικό δίκαιο

8. Κατά το νέο άρθρο L. 522-18 του κώδικα περιβάλλοντος[4]:

«Στο πλαίσιο της πώλησης βιοκτόνων που ορίζονται στο άρθρο L. 522-1, απαγορεύονται οι εκπτώσεις, οι μειώσεις ή επιστροφές του αντιτίμου, η διαφοροποίηση των γενικών και ειδικών όρων πώλησης κατά την έννοια του άρθρου L. 441-1 του εμπορικού κώδικα ή η διάθεση δωρεάν τεμαχίων και κάθε ισοδύναμη πρακτική. Απαγορεύεται κάθε εμπορική πρακτική που αποσκοπεί στην καταστρατήγηση, άμεσα ή έμμεσα, της απαγόρευσης αυτής μέσω της συνδεόμενης με την αγορά των προϊόντων αυτών χορήγησης εκπτώσεων, μειώσεων ή επιστροφών του αντιτίμου ως προς άλλη σειρά προϊόντων. Με διάταγμα που εκδίδεται κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Conseil d’État (Συμβουλίου της Επικρατείας) καθορίζονται οι κατηγορίες των προϊόντων περί των οποίων πρόκειται ανάλογα με τους κινδύνους που ενέχουν για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.»

9. Κατά το νέο άρθρο L. 522-5-3 του κώδικα περιβάλλοντος[5]:

«Απαγορεύεται κάθε εμπορική διαφήμιση για ορισμένες κατηγορίες βιοκτόνων οι οποίες καθορίζονται από [τον κανονισμό για τα βιοκτόνα]. Κατά παρέκκλιση από το πρώτο εδάφιο του παρόντος άρθρου, η διαφήμιση που απευθύνεται σε επαγγελματίες χρήστες επιτρέπεται στα σημεία διανομής των προϊόντων στους εν λόγω χρήστες και στις δημοσιεύσεις που απευθύνονται σε αυτούς. Με διάταγμα που εκδίδεται κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Conseil d’État (Συμβουλίου της Επικρατείας) καθορίζονται οι κατηγορίες προϊόντων περί των οποίων πρόκειται, ανάλογα με τους κινδύνους που ενέχουν για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον, καθώς και οι συνθήκες παρουσίασης των διαφημιστικών μηνυμάτων. Τα εν λόγω διαφημιστικά μηνύματα προβάλλουν τις ορθές πρακτικές όσον αφορά τη χρήση και την εφαρμογή των προϊόντων για την προστασία της υγείας των ανθρώπων και των ζώων και για το περιβάλλον, καθώς και τους δυνητικούς κινδύνους για την υγεία των ανθρώπων και των ζώων και για το περιβάλλον.»

[4] Εισήχθη με το άρθρο 76 του loi nº 2018-938 du 30 octobre 2018 pour l’équilibre des relations commerciales dans le secteur agricole et alimentaire et une alimentation saine, durable et accessible à tous (νόμου 2018/938 της 30ής Οκτωβρίου 2018, για την ισορροπία των εμπορικών σχέσεων στον τομέα της γεωργίας και των τροφίμων και για μια υγιεινή, βιώσιμη και προσιτή σε όλους διατροφή, στο εξής: νόμος της 30ής Οκτωβρίου 2018).

[5] Εισήχθη με τον νόμο της 30ής Οκτωβρίου 2018.

10. Με το διάταγμα 2019-642 της 26ης Ιουνίου 2019, το οποίο εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του νέου άρθρου L. 522-18 του κώδικα περιβάλλοντος, παρεμβλήθη στον εν λόγω κώδικα το άρθρο R. 522-16-1, το οποίο ορίζει τα εξής:

«Οι κατηγορίες προϊόντων που αναφέρονται στο άρθρο L. 522-18, για τις οποίες απαγορεύονται ορισμένες εμπορικές πρακτικές, είναι τα προϊόντα των τύπων 14 και 18 που ορίζονται από [τον κανονισμό για τα βιοκτόνα]. Οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται στα βιοκτόνα που είναι επιλέξιμα για την απλουστευμένη διαδικασία αδειοδότησης του άρθρου 25 του ίδιου κανονισμού.»

11. Με το διάταγμα 2019-643 της 26ης Ιουνίου 2019, το οποίο εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου L. 522-5-3 του κώδικα περιβάλλοντος, παρεμβλήθη στον εν λόγω κώδικα το νέο άρθρο R. 522-16-2, το οποίο έχει ως εξής:

«I.- Οι κατηγορίες βιοκτόνων που μνημονεύονται στο άρθρο L. 522-5-3, για τις οποίες απαγορεύεται η εμπορική διαφήμιση προς το ευρύ κοινό, είναι οι ακόλουθες:

1° Τα προϊόντα των τύπων 14 και 18 που ορίζονται από [τον κανονισμό για τα βιοκτόνα]·

2° Τα προϊόντα των τύπων 2 και 4 που ορίζονται από τον ίδιο κανονισμό και τα οποία ταξινομούνται, με βάση τις διατάξεις [του κανονισμού για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία], ως επικίνδυνα για το υδάτινο περιβάλλον, τοξικότητας κατηγορίας 1: οξείας τοξικότητας κατηγορίας 1 (H400) και χρόνιας τοξικότητας κατηγορίας 1 (H410).

II.- Για τα προϊόντα που αναφέρονται στην παράγραφο I, κάθε διαφήμιση που απευθύνεται στους επαγγελματίες είναι διατυπωμένη σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 72 [του κανονισμού για τα βιοκτόνα], που μνημονεύεται στο σημείο 1 της παραγράφου I. Επιπλέον, περιλαμβάνει κατά τρόπο σαφή και ευανάγνωστο τα ακόλουθα:

1° Τις εξής δύο φράσεις: "Πριν από οποιαδήποτε χρήση, βεβαιωθείτε ότι αυτή είναι απαραίτητη, ιδίως στους χώρους στους οποίους συχνάζει το ευρύ κοινό. Προτιμήστε, όποτε είναι δυνατόν, εναλλακτικές μεθόδους και προϊόντα που ενέχουν τον μικρότερο δυνατό κίνδυνο για την υγεία των ανθρώπων και των ζώων και για το περιβάλλον."

2° Τη μνεία του τύπου βιοκτόνου στον οποίο υπάγεται το προϊόν, όπως ορίζεται στο προαναφερθέν παράρτημα V [του κανονισμού για τα βιοκτόνα].

III.- Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν εφαρμόζονται στα βιοκτόνα που είναι επιλέξιμα για την απλουστευμένη διαδικασία αδειοδότησης του άρθρου 25 [του κανονισμού για τα βιοκτόνα].»

III. Τα πραγματικά περιστατικά, η εθνική διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

12. Με δύο αιτήσεις ακυρώσεως, η Comité interprofessionnel des huiles essentielles françaises (CIHEF) και οι εταιρίες Florame, Hyteck Aroma-Zone, Laboratoires Gilbert, Laboratoire Léa Nature, Laboratoires Oméga Pharma France, Pierre Fabre Médicament, Pranarom France και Puressentiel France (στο εξής, από κοινού: αιτούσες) ζήτησαν από το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) να ακυρώσει τα διατάγματα 2019-642 της 26ης Ιουνίου 2019, περί απαγορευμένων εμπορικών πρακτικών για ορισμένες κατηγορίες βιοκτόνων (στο εξής:

προσβαλλόμενο διάταγμα 2019-642) και 2019-643 της 26ης Ιουνίου 2019, σχετικά με την εμπορική διαφήμιση για ορισμένες κατηγορίες βιοκτόνων (στο εξής: προσβαλλόμενο διάταγμα 2019-643) (στο εξής, από κοινού: προσβαλλόμενα διατάγματα).

13. Κατά τις αιτούσες, τα προσβαλλόμενα διατάγματα εκδόθηκαν καθ' υπέρβαση εξουσίας. Για τον λόγο αυτό, ζήτησαν από το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την πλήρη εναρμόνιση που επέφερε ο κανονισμός για τα βιοκτόνα. Οι αιτούσες προβάλλουν ότι οι απαγορεύσεις που επιβάλλουν τα προσβαλλόμενα διατάγματα αντιβαίνουν στα άρθρα L. 522-18 και L. 522-5-3 του κώδικα περιβάλλοντος για τον λόγο ότι είναι υπερβολικά γενικές. Οι αιτούσες υποστηρίζουν επίσης ότι τα προσβαλλόμενα διατάγματα εισάγουν αδικαιολόγητη διάκριση υπέρ των προϊόντων που δεν εμπίπτουν στις επίμαχες απαγορεύσεις, προσβάλλουν το δικαίωμα ιδιοκτησίας που προστατεύεται από το άρθρο 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν λαμβάνουν υπόψη τις διατάξεις του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ), η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950. Περαιτέρω διατείνονται ότι το προσβαλλόμενο διάταγμα 2019-642 αντιβαίνει στην οδηγία 2000/31/ΕΚ[6] καθόσον συνιστά αδικαιολόγητη και δυσανάλογη επέμβαση στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και ότι το προσβαλλόμενο διάταγμα 2019-643 είναι παράνομο καθόσον συνιστά υπέρμετρη επέμβαση στο δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης που κατοχυρώνει το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ.

14. Με υπόμνημα αντικρούσεως, ο Ministre de la Transition écologique (Υπουργός Οικολογικής Μετάβασης, Γαλλία) ζήτησε την απόρριψη αμφοτέρων των αιτήσεων ακυρώσεως.

15. Στη διάταξή του περί παραπομπής, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) εκθέτει το σκεπτικό βάσει του οποίου απέρριψε όλους τους προαναφερθέντες λόγους ακυρώσεως, πλην εκείνου που στηρίζεται στον κανονισμό για τα βιοκτόνα, ο οποίος, κατά το εν λόγω δικαστήριο, δεν περιέχει καμία διάταξη που να επιτρέπει ή να απαγορεύει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν περιοριστικά μέτρα όπως αυτά των άρθρων L. 522-18 και L. 522-5-3 του κώδικα περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν τέτοια μέτρα μπορούν να ληφθούν χωρίς να παραβιάζεται ο εν λόγω κανονισμός.

16. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«Αντιτίθεται ο [κανονισμός για τα βιοκτόνα] στην εκ μέρους κράτους μέλους θέσπιση, για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος, περιοριστικών κανόνων όσον αφορά τις εμπορικές πρακτικές και τη διαφήμιση, όπως οι προβλεπόμενοι από τα άρθρα L. 522-18 και L. 522-5-3 του κώδικα περιβάλλοντος; Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί ένα κράτος μέλος να λάβει τέτοια μέτρα;»

17. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν οι αιτούσες και η Γαλλική, η Ιταλική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι αιτούσες, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 9ης Μαρτίου 2022.

[6] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά (ΕΕ 2000, L 178, σ. 1) (στο εξής: οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο).

IV. Εκτίμηση

18. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης γαλλικών εθνικών κανόνων[7] οι οποίοι, αφενός, απαγορεύουν ορισμένες εμπορικές πρακτικές ως προς δύο κατηγορίες βιοκτόνων και, αφετέρου, περιορίζουν τη διαφήμιση ως προς τις ίδιες κατηγορίες βιοκτόνων καθώς και δύο ακόμη κατηγορίες βιοκτόνων.

19. Θα ξεκινήσω την ανάλυσή μου εξετάζοντας τον βαθμό εναρμόνισης που επιτεύχθηκε με τον κανονισμό για τα βιοκτόνα, δεδομένου ότι αυτός αποτελεί την πράξη του δικαίου της Ένωσης για την οποία ερωτά ειδικώς το αιτούν δικαστήριο. Επικουρικώς, το εν λόγω δικαστήριο ερωτά επίσης γενικότερα σχετικά με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες το δίκαιο της Ένωσης επιτρέπει τη θέσπιση εθνικών κανόνων όπως οι επίμαχοι. Ως εκ τούτου, στον βαθμό που είναι αναγκαίο, θα προβώ σε εκτίμηση των επίμαχων κανόνων υπό το πρίσμα της συναφούς νομοθεσίας της Ένωσης, η οποία, εν προκειμένω, συνίσταται στις διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων βάσει των άρθρων 34 και 36 ΣΛΕΕ[8]. Οι εν λόγω διατάξεις, ωστόσο, τυγχάνουν εφαρμογής μόνον αν η υπόθεση της κύριας δίκης εμφανίζει διασυνοριακό στοιχείο[9], ζήτημα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει[10].

20. Θα διενεργήσω την προαναφερθείσα διττή ανάλυση εξετάζοντας, πρώτον, την εθνική απαγόρευση ορισμένων εμπορικών πρακτικών (υπό Α) και κατόπιν, δεύτερον, το ζήτημα της διαφήμισης (υπό Β).

A. Επί της απαγόρευσης των επίμαχων εμπορικών πρακτικών

21. Τα άρθρα L. 522-18 και R. 522-16-1 του κώδικα περιβάλλοντος απαγορεύουν τις εκπτώσεις, τις μειώσεις ή επιστροφές του αντιτίμου, τη διαφοροποίηση των γενικών και ειδικών όρων πώλησης, τη διάθεση δωρεάν τεμαχίων και κάθε ισοδύναμη πρακτική στο πλαίσιο της πώλησης ορισμένων βιοκτόνων που ορίζονται, στο παράρτημα V του κανονισμού για τα βιοκτόνα (στο εξής: παράρτημα V), ως τύποι προϊόντων 14 και 18, εξαιρουμένων εκείνων τα οποία είναι επιλέξιμα για την απλουστευμένη διαδικασία αδειοδότησης του άρθρου 25 του εν λόγω κανονισμού.

22. Ο τύπος προϊόντων 14 αφορά τα «τρωκτικοκτόνα», που ορίζονται στο παράρτημα V ως «[π]ροϊόντα χρησιμοποιούμενα για την καταπολέμηση των ποντικών, των αρουραίων και άλλων τρωκτικών με άλλα μέσα πλην της απώθησης ή της προσέλκυσής τους». Ο τύπος προϊόντων 18 αφορά τα «[ε]ντομοκτόνα, ακαρεοκτόνα και προϊόντα για την καταπολέμηση άλλων

[7] Μολονότι τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν μόνον τα άρθρα L. 522-18 και L. 522-5-3 του κώδικα περιβάλλοντος, η κύρια δίκη αφορά τη νομιμότητα των προσβαλλόμενων διαταγμάτων με τα οποία εισήχθησαν στον κώδικα περιβάλλοντος τα άρθρα R. 522-16-1 και R. 522-16-2. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι το άρθρο R. 522-16-1 εξειδικεύει το άρθρο L. 522-18 ενώ το άρθρο R. 522-16-2 εξειδικεύει το άρθρο L. 522-5-3. Κατά συνέπεια, τα εν λόγω δύο ζεύγη διατάξεων αποτελούν δύο ρυθμιστικά σύνολα τα οποία έχουν αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης ως τέτοια μεταξύ των διαδίκων. Επομένως, θα εξετάσω τα ερωτήματα ως αναφερόμενα όχι μόνον στις ρητώς μνημονευθείσες νομοθετικές διατάξεις, αλλά και στα άρθρα R. 522-16-1 και R. 522-16-2 του κώδικα περιβάλλοντος.

[8] Όπως έχει επανειλημμένως κρίνει το Δικαστήριο, «κάθε εθνικό μέτρο σε τομέα που έχει αποτελέσει αντικείμενο πλήρους εναρμόνισης σε επίπεδο Ένωσης πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα των διατάξεων του συγκεκριμένου μέτρου εναρμόνισης και όχι των διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου». Απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2022, Viva Telecom Bulgaria (C-257/20, EU:C:2022:125, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[9] Απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2017, Queisser Pharma (C-282/15, EU:C:2017:26, σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[10] Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι αιτούσες της κύριας δίκης προέβαλαν επιχειρήματα σχετικά με την οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Θα περιοριστώ στην επισήμανση ότι η εν λόγω οδηγία, καθώς στηρίζεται στην αρχή της «χώρας καταγωγής», δεν ασκεί επιρροή εν προκειμένω, δεδομένου ότι κατά τα φαινόμενα όλες οι αιτούσες είναι γαλλικές εταιρίες. Πρβλ. απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, Παπασάββας (C-291/13, EU:C:2014:2209, σκέψεις 34 και 35).

αρθροπόδων», τα οποία ορίζονται ως «[π]ροϊόντα χρησιμοποιούμενα για τον έλεγχο αρθροπόδων, π.χ. εντόμων, αραχνωδών και καρκινοειδών με άλλα μέσα πλην της απώθησης ή της προσέλκυσής τους». Οι τύποι προϊόντων 14 και 18 εμπίπτουν αμφότεροι στην ευρύτερη κατηγορία η οποία επιγράφεται «Κύρια Ομάδα 3: Προϊόντα για την καταπολέμηση επιβλαβών οργανισμών».

23. Στην ανάλυση που ακολουθεί θα καταλήξω στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη εθνική απαγόρευση δεν αντιβαίνει στον κανονισμό για τα βιοκτόνα (1). Θα καταλήξω επίσης στο συμπέρασμα ότι η ίδια απαγόρευση δεν αντιβαίνει στις διατάξεις της Συνθήκης για την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων (2).

1. Εμβέλεια των εναρμονισμένων κανόνων

24. Ο κανονισμός για τα βιοκτόνα εκδόθηκε βάσει του άρθρου 114 ΣΛΕΕ, που αποτελεί την κύρια νομική βάση για την έκδοση των νομοθετικών πράξεων της Ένωσης οι οποίες είναι αναγκαίες για την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [11]. Ως εκ τούτου, ο εν λόγω κανονισμός προβαίνει στην εναρμόνιση «των κανόνων σχετικά με τη διάθεση στην αγορά και τη χρήση βιοκτόνων [με] εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας ανθρώπων και ζώων και του περιβάλλοντος», όπως επισημαίνεται στο άρθρο του 1, παράγραφος 1 [12]. Προς τούτο, το άρθρο 1, παράγραφος 2, περιέχει κατάλογο των κατηγοριών κανόνων που προβλέπονται από τον κανονισμό. Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει, υπό το στοιχείο δ′, τους κανόνες σχετικά με τη «διάθεση στην αγορά και τη χρήση βιοκτόνων σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη ή της Ένωσης».

25. Η υπόθεση της κύριας δίκης αφορά βιοκτόνα, θα μπορούσε δε να υποστηριχθεί ότι η κατηγορία των κανόνων που αφορά τη «διάθεση στην αγορά και τη χρήση» είναι αρκούντως ευρεία ώστε να περιλαμβάνει κανόνες που απαγορεύουν ορισμένες πρακτικές τιμολόγησης. Πράγματι, το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο θ′, ορίζει τη «διάθεση στην αγορά» ως «[την] προσφορά βιοκτόνου […] προς διανομή ή χρήση στο πλαίσιο εμπορικής δραστηριότητας, είτε επί πληρωμή είτε δωρεάν».

26. Πάντως, η εκτίμηση αν πράξη του δικαίου της Ένωσης επιφέρει την πλήρη εναρμόνιση συγκεκριμένου τομέα δεν πρέπει να διεξάγεται λαμβανομένων υπόψη νομικών κατηγοριών που ορίζονται γενικώς, αλλά με εξέταση του εν λόγω συγκεκριμένου τομέα [13].

27. Εν προκειμένω ο εν λόγω συγκεκριμένος τομέας είναι η απαγόρευση «[των] εκπτώσ[εων], [των] μειώσ[εων] ή επιστροφ[ών] του αντιτίμου, [της] διαφοροποίησ[ης] των γενικών και ειδικών όρων πώλησης […] ή [της] διάθεσ[ης] δωρεάν τεμαχίων και κάθε ισοδύναμ[ης] πρακτικ[ής]» στο πλαίσιο της πώλησης ορισμένων βιοκτόνων.

28. Στο μέτρο που οι κρίσιμες εμπορικές πρακτικές οριοθετούνται κατά τον τρόπο αυτό, επισημαίνω, συντασσόμενος με τη Γαλλική και την Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και την Επιτροπή, ότι ο κανονισμός για τα βιοκτόνα δεν περιέχει καμία διάταξη που να τις αφορά ρητώς.

[11] Βλ., επί παραδείγματι, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση Συνθήκη του Μαρακές για την πρόσβαση σε δημοσιευμένα έργα (3/15, EU:C:2016:657, σημείο 71).

[12] Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού για τα βιοκτόνα και απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2021, Biofa (C-29/20, EU:C:2021:843, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[13] Πρβλ. προτάσεις των γενικών εισαγγελέων M. Bobek στην υπόθεση Lietuvos Respublikos Seimas (C-2/18, EU:C:2019:180, σημεία 27 έως 29) και P. Mengozzi στην υπόθεση Monsanto Technology (C-428/08, EU:C:2010:128, σημείο 47).

29. Όπως επισημαίνει η Επιτροπή, ο κανονισμός για τα βιοκτόνα ρυθμίζει κατά κύριο λόγο, αφενός, τη χορήγηση άδειας για βιοκτόνα με σκοπό τη διάθεσή τους στην αγορά και, αφετέρου, τη χρήση τους. Οι διατάξεις σχετικά με τη χρήση βιοκτόνων είναι μάλλον περιορισμένης έκτασης και προβλέπουν κατά κύριο λόγο ότι η ως άνω χρήση εξαρτάται από τις αντίστοιχες απαιτήσεις αδειοδότησης, επισημάνσεως και συσκευασίας και πρέπει να πληροί τις απαιτήσεις αυτές [14].

30. Στο πλαίσιο αυτό, οι διατάξεις που έχουν τη μεγαλύτερη ουσιαστική συνάφεια με το επίμαχο εν προκειμένω ζήτημα εντοπίζονται στα άρθρα 69 και 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα τα οποία προβλέπουν, αντιστοίχως, απαιτήσεις όσον αφορά τη συσκευασία και την επισήμανση, αφενός, και τη διαφήμιση, αφετέρου. Επισημαίνω ότι καμία από τις εν λόγω διατάξεις δεν ασκεί επιρροή όσον αφορά την απαγόρευση των επίμαχων εν προκειμένω πρακτικών [15].

31. Οι αιτούσες παραδέχθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι ο κανονισμός για τα βιοκτόνα δεν περιέχει καμία διάταξη σχετικά με τις πρακτικές τιμολόγησης. Υποστήριξαν, ωστόσο, ότι οι επίμαχοι εθνικοί κανόνες διαταράσσουν το εναρμονισμένο πλαίσιο που συνθέτουν ο εν λόγω κανονισμός και ο κανονισμός για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία. Οι αιτούσες εξήγησαν ότι οι εθνικοί κανόνες περί εμπορικών πρακτικών εισάγουν πρόσθετο κανονιστικό επίπεδο που προβλέπει νέα κατηγοριοποίηση των προϊόντων, την οποία οι παραγωγοί αδυνατούν να προβλέψουν καθώς δεν παρουσιάζει άμεσο σύνδεσμο με τον κίνδυνο που συνδέεται με το εκάστοτε προϊόν. Υπό την έννοια αυτή, οι επίμαχοι εθνικοί κανόνες διαταράσσουν, κατά τις αιτούσες, την ελεύθερη κυκλοφορία των βιοκτόνων, ματαιώνοντας με τον τρόπο αυτό τον επιδιωκόμενο από τους ως άνω κανονισμούς σκοπό. Επιπλέον, οι αιτούσες υποστηρίζουν ότι ο κανονισμός για τα βιοκτόνα περιορίζει το πεδίο δράσεως των κρατών μελών στην πολιτική παροχής πληροφοριών όσον αφορά τις επιπτώσεις των βιοκτόνων, την οποία επιβάλλει το άρθρο 17, παράγραφος 5, τρίτο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού. Ωστόσο, κατ' αυτές, η εν λόγω πολιτική δεν συμπεριλαμβάνει την επίμαχη απαγόρευση.

32. Επισημαίνω συναφώς, όσον αφορά τον κανονισμό για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία, ότι ο εν λόγω κανονισμός εναρμονίζει, κατ' ουσίαν, τα κριτήρια ταξινόμησης των ουσιών και των μειγμάτων και θεσπίζει τους κανόνες για την επισήμανση και τη συσκευασία των επικίνδυνων ουσιών και μειγμάτων [16]. Με άλλα λόγια, σκοπός του είναι να καθορίσει «ποιες ιδιότητες των ουσιών και των μειγμάτων μπορούν να οδηγήσουν σε ταξινόμηση αυτών ως επικινδύνων, προκειμένου οι κίνδυνοι των ουσιών και των μειγμάτων να προσδιορίζονται κατάλληλα και να γνωστοποιούνται» [17] και ορίζει γενικά πρότυπα συσκευασίας προκειμένου να εξασφαλίζεται ο ασφαλής εφοδιασμός τους [18].

33. Ο κανονισμός για τα βιοκτόνα παραπέμπει στον κανονισμό για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία προκειμένου ο δεύτερος αυτός κανονισμός να χρησιμοποιείται ως σημείο αναφοράς στο πλαίσιο της εγκρίσεως των δραστικών ουσιών και της χορήγησης αδειών για βιοκτόνα [19]. Παραπέμπει επίσης στον ως άνω κανονισμό για τον καθορισμό των απαιτήσεων σχετικά με την επισήμανση και τη συσκευασία των βιοκτόνων (άρθρο 69 του κανονισμού για τα βιοκτόνα) και τη διαφήμισή τους (άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα) καθώς ο

[14] Βλ. άρθρο 17, παράγραφοι 1 και 5, πρώτο εδάφιο, ή άρθρο 22, παράγραφος 1, του κανονισμού για τα βιοκτόνα.

[15] Το άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα θα εξεταστεί στο μέρος Β των παρουσών προτάσεων, δεδομένου ότι ασκεί άμεση επιρροή όσον αφορά τον επίμαχο εθνικό κανόνα για τη διαφήμιση.

[16] Βλ. άρθρο 1 του κανονισμού για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία.

[17] Αιτιολογική σκέψη 10 του κανονισμού για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία.

[18] Αιτιολογική σκέψη 51 του κανονισμού για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία.

[19] Βλ. άρθρο 3, στοιχείο στ', άρθρο 5, παράγραφοι 1 και 3, άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο β', και άρθρο 28, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού για τα βιοκτόνα όσον αφορά το ζήτημα των δραστικών ουσιών, καθώς και άρθρο 19, παράγραφος 4, στοιχείο β', του ίδιου κανονισμού όσον αφορά τη χορήγηση αδειών για βιοκτόνα.

κανονισμός για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία περιέχει ειδικούς κανόνες για αμφότερους τους εν λόγω τομείς, η εφαρμογή των οποίων διατηρείται από τον κανονισμό για τα βιοκτόνα [20]. Μολονότι ο κανονισμός για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία συμπληρώνει με τον τρόπο αυτό τον κανονισμό για τα βιοκτόνα ως προς τα εν λόγω σημεία και μολονότι ο τελευταίος κανονισμός διευκρινίζει ότι γενικότερα εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη του πρώτου [21], επισημαίνω ότι ο κανονισμός για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία δεν εισάγει πρόσθετους κανόνες που να έχουν σημασία για τις επίμαχες εμπορικές πρακτικές.

34. Το δε άρθρο 17, παράγραφος 5, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού για τα βιοκτόνα, που επίσης επικαλούνται οι αιτούσες, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να «λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να χορηγηθούν στο κοινό κατάλληλες πληροφορίες για τα οφέλη και τους κινδύνους που σχετίζονται με τα βιοκτόνα και για τρόπους ελαχιστοποίησης της χρήσης τους». Ωστόσο, αυτή καθεαυτήν η επιβεβαίωση της αρμοδιότητας των κρατών μελών που απορρέει από την ως άνω διάταξη δεν σημαίνει ότι το πεδίο δράσεως των κρατών μελών εξαντλείται στην εν λόγω πολιτική παροχής πληροφοριών.

35. Θα μπορούσε, μολαταύτα, να υποστηριχθεί ότι, μολονότι η επίμαχη απαγόρευση αφορά ζήτημα θεωρητικώς διαφορετικό από την πολιτική παροχής πληροφοριών, διαταράσσει την κανονιστική ισορροπία που καθιέρωσε ο νομοθέτης της Ένωσης μεταξύ, αφενός, της επιδιωκόμενης βελτιώσεως της εσωτερικής αγοράς στον τομέα των βιοκτόνων και, αφετέρου, της προστασίας της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος; Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι πρόθεση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν η χρήση βιοκτόνων να μην μπορεί να εξετάζεται με άλλον τρόπο, μετά τη διάθεσή τους στην αγορά, παρά μόνο βάσει της πολιτικής παροχής πληροφοριών που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη βάσει του άρθρου 17, παράγραφος 5, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού για τα βιοκτόνα;

36. Φρονώ πως όχι. Η διάταξη που αφορά την αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά την πολιτική παροχής πληροφοριών συμπληρώνει, στο πλαίσιο της διαρθρώσεως του άρθρου 17 του κανονισμού για τα βιοκτόνα, τους γενικούς κανόνες για τη δυνατότητα διαθέσεως ενός βιοκτόνου στην αγορά και χρήσης του. Εντάσσεται στο άρθρο 17, παράγραφος 5, του εν λόγω κανονισμού, το οποίο, στο πρώτο εδάφιο, προβλέπει την υποχρέωση χρησιμοποιήσεως βιοκτόνων σύμφωνα με τη χορηγηθείσα άδεια καθώς και με τις σχετικές με την επισήμανση και συσκευασία απαιτήσεις. Το δεύτερο εδάφιο διευκρινίζει ότι η «ορθή χρήση» των βιοκτόνων «συνεπάγεται την ορθολογική εφαρμογή ενός συνδυασμού φυσικών, βιολογικών, χημικών ή άλλων μέτρων, κατά περίπτωση, χάρη στα οποία η χρήση των βιοκτόνων περιορίζεται στο ελάχιστο αναγκαίο, λαμβάνονται δε τα ενδεδειγμένα προφυλακτικά μέτρα». Εν συνεχεία, στο τρίτο εδάφιο, προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών μελών να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να χορηγηθούν στο κοινό κατάλληλες πληροφορίες για τα οφέλη και τους κινδύνους που σχετίζονται με τα βιοκτόνα και για τρόπους ελαχιστοποίησης της χρήσης τους.

37. Επομένως, το τρίτο εδάφιο του άρθρου 17, παράγραφος 5, του κανονισμού για τα βιοκτόνα δεν προσεγγίζει το ζήτημα της χρήσης βιοκτόνων υπό το πρίσμα της συμμόρφωσής τους προς διάφορες κανονιστικές απαιτήσεις (ζήτημα το οποίο ρυθμίζεται στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού), αλλά υπό το ευρύτερο πρίσμα της ορθολογικής χρήσης τους, όπως φαίνεται να επιβεβαιώνεται στο έγγραφο εργασίας της Επιτροπής που συνοδεύει την έκθεσή της

[20] Βλ. άρθρο 48 του κανονισμού για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία σχετικά με τη διαφήμιση και τίτλους III έως V του ίδιου κανονισμού όσον αφορά την επισήμανση και τη συσκευασία.

[21] Βλ. άρθρο 2, παράγραφος 3, στοιχείο ιγ', του κανονισμού για τα βιοκτόνα.

σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού για τα βιοκτόνα[22]. Το εν λόγω έγγραφο του 2021 παραθέτει, στο κεφάλαιο «Ορθολογική χρήση», μέτρα που θεσπίστηκαν στα κράτη μέλη, αναγνωρίζοντας συγχρόνως ότι η οδηγία 2009/128/ΕΚ[23] δεν εφαρμόζεται στα βιοκτόνα και ότι «το κατά πόσον μια τέτοια επέκταση είναι χρήσιμη θα εξεταστεί στο πλαίσιο μελλοντικής αξιολόγησης του κανονισμού για τα βιοκτόνα»[24].

38. Επισημαίνω ότι άρθρο 17, παράγραφος 5, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού για τα βιοκτόνα αντιστοιχεί, σε γενικές γραμμές, στο άρθρο 7, με τίτλο «Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση», της οδηγίας για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων. Ωστόσο, η δεύτερη αυτή οδηγία περιλαμβάνει επίσης κανόνες σχετικούς με τα εθνικά σχέδια δράσης, την κατάρτιση των επαγγελματιών χρηστών, των διανομέων και των συμβούλων (συμπεριλαμβανομένου ενός συστήματος πιστοποίησης), απαιτήσεις σχετικά με τις πωλήσεις καθώς και κανόνες που αφορούν ειδικές πρακτικές.

39. Υπό τις συνθήκες αυτές και λαμβανομένου υπόψη του πολύ περιορισμένου αριθμού και πεδίου εφαρμογής των διατάξεων του κανονισμού για τα βιοκτόνα σχετικά με τα μέσα για τη διασφάλιση της ορθολογικής χρήσης των βιοκτόνων μετά τη διάθεσή τους στην αγορά, δύσκολα μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η αρμοδιότητα των κρατών μελών στον εν λόγω τομέα έχει εκλείψει.

40. Κατά συνέπεια, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι ο κανονισμός για τα βιοκτόνα δεν αντιτίθεται στην επίμαχη απαγόρευση. Η εν λόγω απαγόρευση εξακολουθεί πάντως να υπόκειται, όσον αφορά τις καταστάσεις που ενέχουν διασυνοριακό στοιχείο και λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων της υπό κρίση υποθέσεως[25], στις διατάξεις της Συνθήκης για την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, τις οποίες θα εξετάσω ευθύς αμέσως.

2. Τα όρια που απορρέουν από τα άρθρα 34 και 36 ΣΛΕΕ

41. Στην παρούσα ενότητα θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους οδηγούμαι στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη απαγόρευση των εμπορικών πρακτικών δεν αντιβαίνει στο άρθρο 34 ΣΛΕΕ (υπό α). Σε περίπτωση που το Δικαστήριο καταλήξει στο αντίθετο συμπέρασμα, θα παραθέσω τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη μου, η εν λόγω απαγόρευση είναι εν πάση περιπτώσει δικαιολογημένη (υπό β).

[22] Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει το έγγραφο Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού 528/2012, SWD(2021) 128 τελικό, σ. 59 έως 61.

[23] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με την κοινή θέση του Συμβουλίου που αφορά τον καθορισμό πλαισίου κοινοτικής δράσης με σκοπό την επίτευξη ορθολογικής χρήσης των γεωργικών φαρμάκων (ΕΕ 2009, L 309, σ. 71) (στο εξής: οδηγία για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων).

[24] Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που παρατίθεται στην υποσημείωση 22 των παρουσών προτάσεων, σ. 59. Το άρθρο 18 του κανονισμού για τα βιοκτόνα προβλέπει, «κατά περίπτωση», την υποβολή από την Επιτροπή προτάσεως για μέτρα που στοχεύουν στη βιώσιμη χρήση βιοκτόνων.

[25] Βλ. σχόλιά μου στην υποσημείωση 10 των παρουσών προτάσεων.

α) Η απαγόρευση δεν αντιβαίνει στο άρθρο 34 ΣΛΕΕ

42. Το άρθρο 34 ΣΛΕΕ, απαγορεύοντας τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών μεταξύ των κρατών μελών καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς τέτοιους περιορισμούς, αποτελεί έκφραση της θεμελιώδους αρχής περί διασφαλίσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης [26].

43. Σύμφωνα με τον παγιωθέντα νομικό συλλογισμό, κάθε μέτρο κράτους μέλους που μπορεί να παρακωλύσει, άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, το εμπόριο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρείται μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό κατά την έννοια της διάταξης αυτής [27]. Ο συλλογισμός αυτός προσαρμόστηκε στη νομολογιακή γραμμή που ξεκίνησε με την απόφαση Keck και Mithouard. Από την εν λόγω νομολογία προκύπτει ότι εθνικό μέτρο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 34 ΣΛΕΕ όταν συνιστά μορφή πώλησης που εφαρμόζεται «σε όλους τους επιχειρηματίες που ασκούν τη δραστηριότητά τους στο εθνικό έδαφος» και όταν «[επηρεάζει] κατά τον ίδιο τρόπο, και νομικώς και πραγματικώς, την εμπορία των εγχωρίων προϊόντων και των προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών» [28].

44. Στη μετέπειτα νομολογία, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η έννοια της «μορφής πώλησης» έχει εφαρμογή σε περιορισμούς ή απαγορεύσεις που δεν αφορούν τα χαρακτηριστικά των εμπορευμάτων, αλλά μόνον τους όρους εμπορίας τους [29].

45. Επισημαίνω ότι η επίμαχη απαγόρευση δεν αφορά τις απαιτήσεις που ισχύουν για τα βιοκτόνα, αλλά εμποδίζει ορισμένους τρόπους προώθησης των πωλήσεών τους. Για τον λόγο αυτό, θα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να θεωρηθεί ότι αφορά «μορφή πώλησης» κατά την έννοια της ως άνω νομολογίας.

46. Όσον αφορά το ερώτημα αν η εν λόγω απαγόρευση πληροί τις προϋποθέσεις που διαλαμβάνονται στο σημείο 43 των παρουσών προτάσεων, επισημαίνω, πρώτον, ότι η απαγόρευση που αποτυπώνεται στα άρθρα L. 522-18 και R. 522-16-1 του κώδικα περιβάλλοντος εφαρμόζεται σε όλους τους επιχειρηματίες που ασκούν τη δραστηριότητά τους στο εθνικό έδαφος, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους. Κατά συνέπεια, τυπικώς δεν εισάγει διακρίσεις.

47. Δεύτερον, όσον αφορά το κατά πόσον η εν λόγω απαγόρευση επηρεάζει περισσότερο την εμπορία εντομοκτόνων και τρωκτικοκτόνων προερχόμενων από άλλα κράτη μέλη από ό,τι των εγχώριων, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν συντρέχει τέτοια περίπτωση. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η εν λόγω κυβέρνηση διευκρίνισε ότι η απαγόρευση δεν συνεπάγεται

[26] Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 15ης Ιουλίου 2021, DocMorris (C-190/20, EU:C:2021:609, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, στο εξής: απόφαση DocMorris).

[27] Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, Dassonville (8/74, EU:C:1974:82, σκέψη 5). Για μια πιο πρόσφατη διατύπωση του ίδιου συλλογισμού, βλ., επί παραδείγματι, απόφαση DocMorris, σκέψη 34.

[28] Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1993, Keck και Mithouard (C-267/91 και C-268/91, EU:C:1993:905, σκέψη 16, στο εξής: απόφαση Keck και Mithouard). Μολονότι το καθεστώς του εν λόγω κριτηρίου έχει αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης, η λυσιτέλειά του έχει επιβεβαιωθεί, επί παραδείγματι, στην απόφαση DocMorris (σκέψη 35). Προς συζήτηση, βλ., επί παραδείγματι, Schütze, R., «Of types and tests: towards a unitary doctrinal framework for Article 34 TFEU?», *European Law Review*, τόμος 41(6), 2016, σ. 826· Λιανός Ι., «In Memoriam Keck: The Reformation of the EU Law on the Free Movement of Goods», *European Law Review*, τόμος 40(2), 2015, σ. 225· και Purnhagen, K. P., «Keck is dead, long live Keck?· How the court of justice tries to avoid a Sunday Trading Saga 2.0», *Liber Amicorum L.W. Gormley*, 2019, σ. 176.

[29] Βλ., επί παραδείγματι, αποφάσεις της 21ης Σεπτεμβρίου 2016, Etablissements Fr. Colruyt (C-221/15, EU:C:2016:704, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, στο εξής: απόφαση Etablissements Fr. Colruyt), της 25ης Μαρτίου 2004, Karner (C-71/02, EU:C:2004:181, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία· στο εξής: απόφαση Karner), και της 2ας Δεκεμβρίου 2010, Ker-Optika (C-108/09, EU:C:2010:725, σκέψη 45, στο εξής: απόφαση Ker-Optika).

πρόσθετο κόστος για τους εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη επιχειρηματίες που επιθυμούν να προσφέρουν στη Γαλλία τα βιοκτόνα που εμπορεύονται. Η εν λόγω κυβέρνηση πρόσθεσε επίσης ότι η επίμαχη απαγόρευση δεν αφορά όλες τις μεθόδους εμπορικής προώθησης.

48. Η Επιτροπή έχει αντίθετη άποψη και θεωρεί ότι η επίμαχη απαγόρευση περιορίζει ένα από τα μέσα που διαθέτουν οι επιχειρηματίες για να γίνουν γνωστοί στη γαλλική αγορά. Επομένως, μπορεί να επηρεάσει σε μεγαλύτερο βαθμό τα προϊόντα που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη απ' ό,τι τα εγχώρια προϊόντα.

49. Το ίδιο υποστήριξαν κατ' ουσίαν και οι αιτούσες κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση [30].

50. Συμφωνώ με τη Γαλλική Κυβέρνηση.

51. Μολονότι η Επιτροπή ορθώς υποστηρίζει ότι η δυνατότητα ανταγωνισμού μέσω των τιμών των προϊόντων αποτελεί σημαντικό εργαλείο που έχουν στη διάθεσή τους οι επιχειρηματίες, τούτο δεν σημαίνει ότι κάθε σχετικός περιορισμός θα θεωρείται αυτομάτως ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 34 ΣΛΕΕ. Συναφώς, η νομολογία του Δικαστηρίου προβαίνει σε διαφοροποιήσεις.

52. Το Δικαστήριο έκρινε ότι ρύθμιση η οποία απέκλειε την ελευθερία των επιχειρηματιών να επηρεάζουν τις ελάχιστες τιμές [31] ή να επηρεάζουν τις τιμές γενικότερα [32] καταλαμβανόταν από την απαγόρευση του άρθρου 34 ΣΛΕΕ. Αντιθέτως, στην απόφαση Etablissements Fr. Colruyt, που εκδόθηκε επί υποθέσεως σχετικής με κανόνα ο οποίος απαγόρευε στους εμπόρους λιανικής να πωλούν προϊόντα καπνού σε τιμή λιανικής πώλησης χαμηλότερη από την τιμή που υποδείκνυε ο παραγωγός ή ο εισαγωγέας, το Δικαστήριο στηρίχθηκε στο γεγονός ότι οι εισαγωγείς εξακολουθούσαν να καθορίζουν ελεύθερα την τιμή αυτή για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη ρύθμιση δεν καταλαμβανόταν από την απαγόρευση του άρθρου 34 ΣΛΕΕ [33].

53. Φρονώ ότι, όπως κρίθηκε και στην υπόθεση εκείνη, στην υπό κρίση υπόθεση είναι σημαντικό το γεγονός ότι οι επιχειρηματίες εξακολουθούν να καθορίζουν ελεύθερα τις τιμές. Ως εκ τούτου, μπορούν να ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε αυτό το επίπεδο, υπό την έννοια ότι μπορούν να αποφασίζουν ότι η τιμή των προϊόντων τους (χωρίς την παροχή προσφορών στους καταναλωτές) θα είναι υψηλότερη ή χαμηλότερη.

54. Επιπλέον, πέραν της νομολογίας σχετικά με τις μεθόδους τιμολόγησης, το Δικαστήριο, σε μια σειρά αποφάσεων που περιλαμβάνει τις αποφάσεις Ker-Optika, Deutsche Parkinson Vereinigung και A, έδωσε έμφαση στο πρόβλημα της πρόσβασης στην αγορά την οποία το επίμαχο εθνικό μέτρο (που κατ' ουσίαν απαγόρευε ορισμένες πτυχές της εμπορίας στο διαδίκτυο) καθιστούσε ιδιαίτερα δυσχερή, αν όχι αδύνατη [34].

[30] Διατύπωσαν τη θέση αυτή επικουρικώς και απαντώντας στην ερώτηση που έθεσε το Δικαστήριο, δεδομένου ότι το κύριο επιχείρημά τους ήταν ότι η απαγόρευση αντιβαίνει στον κανονισμό για τα βιοκτόνα.

[31] Απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2015, Scotch Whisky Association κ.λπ. (C-333/14, EU:C:2015:845, σκέψη 32).

[32] Απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2016, Deutsche Parkinson Vereinigung (C-148/15, EU:C:2016:776, σκέψη 26, στο εξής: απόφαση Deutsche Parkinson Vereinigung).

[33] Απόφαση Etablissements Fr. Colruyt (σκέψεις 38 έως 40).

[34] Αντιστοίχως, αποφάσεις Ker-Optika (σκέψη 54), Deutsche Parkinson Vereinigung (σκέψη 25) και της 1ης Οκτωβρίου 2020, A (Διαφήμιση και πώληση φαρμάκων μέσω διαδικτύου) (C-649/18, EU:C:2020:764, σκέψη 76). Στην τελευταία αυτή απόφαση το Δικαστήριο ανέλυσε το επίμαχο μέτρο υπό το πρίσμα της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Αντιθέτως, ο γενικός εισαγγελέας H. Saugmandsgaard Øe το εξέτασε υπό το πρίσμα των άρθρων 34 και 36 ΣΛΕΕ· βλ. προτάσεις του στην υπόθεση A (Διαφήμιση και πώληση φαρμάκων μέσω διαδικτύου) (C-649/18, EU:C:2020:134, σημεία 44 έως 49 και 69 επ., στο εξής: προτάσεις στην υπόθεση A). Βλ., επίσης, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2003, Deutscher Apothekerverband (C-322/01, EU:C:2003:664, σκέψεις 74 έως 76).

55. Ωστόσο, τούτο δεν φαίνεται να συμβαίνει εν προκειμένω.

56. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι αιτούσες δήλωσαν ότι εμπορεύονται βιοκτόνα που έχουν ως δραστικές ουσίες αιθέρια έλαια. Εξήγησαν ότι τα εν λόγω προϊόντα προσφέρουν μια εναλλακτική επιλογή σε σχέση με τα παραδοσιακά βιοκτόνα χημικής συνθέσεως, διότι είναι λιγότερο επιβαρυντικά για το περιβάλλον. Οι αιτούσες διευκρίνισαν περαιτέρω ότι αποτελούν μικρότερους φορείς της αγοράς και ως εκ τούτου εξαρτώνται από τις εμπορικές πρακτικές (και τη διαφήμιση) χάρη στις οποίες μπορούν να αποκτήσουν αναγνωρισιμότητα.

57. Μολονότι δέχομαι ότι η καθιέρωση ενός προϊόντος εναλλακτικού σε σχέση με το παραδοσιακό προϊόν είναι ενδεχομένως δυσχερέστερη, τούτο φαίνεται να αποτελεί εγγενές πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τόσο τα αλλοδαπά όσο και τα ημεδαπά «εναλλακτικά» προϊόντα. Κατ' εμέ αυτό που έχει σημασία στην υπό κρίση υπόθεση είναι το κατά πόσον η επίμαχη απαγόρευση παρεμποδίζει σε σημαντικό βαθμό την πρόσβαση των εν λόγω πιθανώς εναλλακτικών αλλοδαπών προϊόντων στη γαλλική αγορά.

58. Φρονώ ότι τούτο δεν συμβαίνει.

59. Βεβαίως, όπως επισήμανε η Γαλλική Κυβέρνηση, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι η επίμαχη εθνική απαγόρευση περιορίζει τον όγκο των πωλήσεων στη Γαλλία προϊόντων προελεύσεως άλλων κρατών μελών, καθώς «αφαιρεί από τους επιχειρηματίες τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν μια συγκεκριμένη μέθοδο προωθήσεως των πωλήσεων» [35].

60. Εντούτοις, αυτό που θεωρώ κρίσιμο στο σημείο αυτό είναι ότι, μολονότι η επίμαχη απαγόρευση περιορίζει ορισμένες μεθόδους προωθήσεως των πωλήσεων, οι επιχειρηματίες εξακολουθούν να καθορίζουν ελεύθερα τις «κανονικές» τιμές των εντομοκτόνων και των τρωκτικοκτόνων, όπως ήδη επισήμανα, και εξακολουθούν να εμπορεύονται ελεύθερα τα εν λόγω προϊόντα στα σημεία που κρίνουν κατάλληλα, είτε επιγραμμικά είτε σε φυσικά καταστήματα.

61. Με άλλα λόγια, δεν εντοπίζω κάποιο στοιχείο της επίδικης κανονιστικής ρυθμίσεως από το οποίο να μπορεί να συναχθεί ότι η απαγόρευση των εκπτώσεων, των μειώσεων ή των επιστροφών του αντιτίμου, της διαφοροποίησης των γενικών και ειδικών όρων πώλησης, της διάθεσης δωρεάν τεμαχίων και κάθε ισοδύναμης πρακτικής στερεί από τους επιχειρηματίες μέσο εμπορικής προώθησης με αποτέλεσμα, κατ' ουσίαν, να μην τους παρέχεται η δυνατότητα να ανταγωνιστούν αποτελεσματικά τα εγχώρια προϊόντα ή να καθίσταται ο εν λόγω ανταγωνισμός ιδιαίτερα δυσχερής γι' αυτούς, κατά τρόπο που θα μπορούσε να συγκριθεί με την απαγόρευση πώλησης μέσω διαδικτύου ή με την επιβολή καθορισμένων ή ελάχιστων τιμών.

62. Εντούτοις, σε περίπτωση που το Δικαστήριο διαφωνήσει με την ως άνω ανάλυση και καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη εθνική απαγόρευση καταλαμβάνεται από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ, θα εκθέσω εν συνεχεία τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι η εν λόγω απαγόρευση είναι δικαιολογημένη.

[35] Όπως κρίθηκε σχετικά με την απαγόρευση της μεταπώλησης σε τιμή κάτω του κόστους με την απόφαση Keck και Mithouard (σκέψη 13).

β) Η επίμαχη απαγόρευση είναι εν πάση περιπτώσει δικαιολογημένη

63. Κατά πάγια νομολογία, ένα εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μπορεί να δικαιολογείται από λόγους γενικού συμφέροντος που παρατίθενται στο άρθρο 36 ΣΛΕΕ ή από επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος [36].

64. Η διάταξη περί παραπομπής διευκρινίζει ότι η επίμαχη απαγόρευση αποσκοπεί στην προστασία της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος [37].

65. Ο πρώτος δικαιολογητικός λόγος αφορά λόγους υγείας οι οποίοι γίνονται δεκτοί στο πλαίσιο του άρθρου 36 ΣΛΕΕ. Το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένως ότι «η υγεία και η ζωή των ανθρώπων κατέχουν πρωταρχική θέση μεταξύ των αγαθών και των συμφερόντων που προστατεύει η Συνθήκη και […] εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίζουν το επίπεδο προστασίας της δημόσιας υγείας που επιθυμούν να εξασφαλίσουν, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να επιτευχθεί το επίπεδο αυτό. Δεδομένου ότι το επίπεδο αυτό προστασίας μπορεί να διαφοροποιείται μεταξύ κρατών μελών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν συναφώς περιθώριο εκτιμήσεως» [38].

66. Όσον αφορά, δεύτερον, το περιβάλλον, η προστασία του έχει αναγνωριστεί από τη νομολογία ως επιτακτικός λόγος γενικού συμφέροντος [39].

67. Επισημαίνω ότι, στο μέτρο που η επίμαχη απαγόρευση αποσκοπεί στον περιορισμό της χρήσης προϊόντων τα οποία «ενδέχεται να εγκυμονούν κινδύνους για τον άνθρωπο, τα ζώα και το περιβάλλον, λόγω των εγγενών ιδιοτήτων τους και του τρόπου χρήσης τους» [40], οι εν λόγω σκοποί μπορούν να δικαιολογήσουν τον περιορισμό του εμπορίου τον οποίο συνεπάγεται η απαγόρευση αυτή.

68. Ωστόσο, για να είναι δικαιολογημένος ο περιορισμός, πρέπει να πληροί το κριτήριο της αναλογικότητας. Πρέπει δηλαδή να είναι κατάλληλος για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών και να μην υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη των σκοπών αυτών μέτρο. Με άλλα λόγια, δεν πρέπει να υπάρχουν άλλα μέτρα ικανά για την επίτευξή του συγκεκριμένου σκοπού τα οποία να περιορίζουν σε μικρότερο βαθμό την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων [41].

69. Όσον αφορά την καταλληλότητά της, η επίμαχη απαγόρευση πιθανώς δεν εξαλείφει κάθε περίπτωση μη αναγκαίας χρήσης εντομοκτόνων και τρωκτικοκτόνων (διότι απλούστατα δεν μπορεί να αποκλειστεί η μη αναγκαία χρήση των εν λόγω προϊόντων που έχουν αγοραστεί στην κανονική τους τιμή). Εντούτοις, είναι, κατά τη γνώμη μου, ευλόγως αναμενόμενο ότι η μη παροχή οικονομικού πλεονεκτήματος κατά την αγορά τους θα μειώσει σε ορισμένο βαθμό τον κίνδυνο αυτό, διότι αποτρέπει τις μη αναγκαίες αγορές (οι οποίες στη συνέχεια μπορεί να οδηγήσουν σε μη αναγκαία χρήση).

36 Απόφαση Ker-Optika (σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

37 Υπενθυμίζω ότι το άρθρο L. 522-18 του κώδικα περιβάλλοντος ορίζει ότι «με διάταγμα που εκδίδεται κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Conseil d'État [Συμβουλίου της Επικρατείας] καθορίζονται οι κατηγορίες των προϊόντων περί των οποίων πρόκειται ανάλογα με τους κινδύνους που ενέχουν για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον […]».

38 Απόφαση Deutsche Parkinson Vereinigung (σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

39 Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Capoda Import-Export (C-354/14, EU:C:2015:658, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού για τα βιοκτόνα.

41 Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση Ker-Optika (σκέψη 65).

70. Όσον αφορά την αναγκαιότητα, η Επιτροπή υπέδειξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, απαντώντας στην ερώτηση που της έθεσε το Δικαστήριο, ότι θα μπορούσε να γίνει χρήση λιγότερο περιοριστικών μέτρων μέσω της διαφήμισης ή μέσω της επιβολής υποχρέωσης στους πωλητές να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τους συναφείς κινδύνους.

71. Οι εν λόγω προτάσεις δεν με πείθουν.

72. Όσον αφορά την πρώτη εναλλακτική επιλογή, στο οικείο τμήμα του υπομνήματός της, η Επιτροπή αρνείται τη συμβατότητα με τον κανονισμό για τα βιοκτόνα της πρόσθετης επισήμανσης που ο Γάλλος νομοθέτης επέβαλε ως υποχρεωτικό μέρος κάθε διαφήμισης των εν λόγω προϊόντων. Η πρόσθετη επισήμανση καλεί, κατ' ουσίαν, σε συνεκτίμηση των κινδύνων και αναλύεται εις βάθος στο μέρος Β της ενότητας IV των παρουσών προτάσεων. Συμφωνώ με την Επιτροπή ότι η συγκεκριμένη πρόσθετη επισήμανση δεν συνάδει με την πλήρη εναρμόνιση που επέφερε ο κανονισμός για τα βιοκτόνα επί του συγκεκριμένου ζητήματος. Ως εκ τούτου, η παροχή πρόσθετων πληροφοριών σχετικά με τους κινδύνους των διαφημιζόμενων προϊόντων, ως μέρος διαφημιστικού μηνύματος, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως λιγότερο περιοριστική εναλλακτική επιλογή σε σχέση με την επίμαχη απαγόρευση.

73. Όσον αφορά τη δεύτερη πρόταση, είμαι της γνώμης ότι, για να έχει νόημα η εν λόγω κοινοποίηση πληροφοριών εκ μέρους του πωλητή και για να είναι εξίσου αποτελεσματική με την απουσία οικονομικού πλεονεκτήματος, πρέπει να στηρίζεται σε ορισμένο επίπεδο εμπειρογνωμοσύνης, η οποία πιθανώς αποκτάται μέσω σχετικής κατάρτισης. Τούτο, σε συνδυασμό με τις ασαφείς κατά τα λοιπά λεπτομέρειες της υπό εξέταση λύσης, δεν επιτρέπει, κατά τη γνώμη μου, να θεωρηθεί η εν λόγω εναλλακτική επιλογή ως λιγότερο επαχθής[42].

74. Η Επιτροπή δέχθηκε ότι οι ως άνω προταθείσες εναλλακτικές επιλογές ενδέχεται να μην επαρκούν για την επίτευξη των προβαλλόμενων σκοπών και να οδηγούν σε αντιφατικά μηνύματα. Πράγματι, συμφωνώ ότι το να ενημερώνει ο πωλητής τους πελάτες σχετικά με τους εγγενείς κινδύνους των προϊόντων που προσφέρει, προτείνοντας παράλληλα σημαντική έκπτωση και παρέχοντας πολλά δωρεάν δείγματα ενός εντομοκτόνου, δεν αποτελεί συνεπή συμπεριφορά.

75. Τέλος, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ένα λιγότερο επαχθές μέσο για την αποφυγή της μη αναγκαίας χρήσης βιοκτόνων θα μπορούσε να συνίσταται σε ενημερωτική εκστρατεία βασιζόμενη στην αρμοδιότητα των κρατών μελών που προβλέπεται στο άρθρο 17, παράγραφος 5, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού για τα βιοκτόνα[43]. Συναφώς, ομολογώ ότι είναι μάλλον δύσκολο να εκτιμήσει αφηρημένα το Δικαστήριο την ενδεχόμενη δυνατότητα υποκαταστάσεως μεταξύ δύο διαφορετικών από απόψεως αποτελεσμάτων πολιτικών. Κατά τη γνώμη μου, ο εκπαιδευτικός στόχος που φιλοδοξεί να επιτύχει μια δημόσια ενημερωτική εκστρατεία χρειάζεται, ως εκ της φύσεώς του, χρόνο ώσπου να αλλάξουν νοοτροπίες και συμπεριφορές. Στο πλαίσιο αυτό, κατανοώ ότι μια τέτοια εκστρατεία μπορεί να μην κριθεί κατάλληλη για την αντιμετώπιση προβλήματος το οποίο θεωρείται οξύ. Εξάλλου, η προοπτική ενός αμέσως διαθέσιμου οικονομικού πλεονεκτήματος μπορεί απλούστατα να υποσκελίσει τις εκπαιδευτικές προσπάθειες και, ως εκ τούτου, μπορεί ευλόγως να θεωρηθεί ότι η απαγόρευση του εν λόγω οικονομικού πλεονεκτήματος είναι αναγκαία για τη λυσιτελή επιδίωξη του προβαλλόμενου σκοπού.

[42] Χάριν συγκρίσεως, βλ. τους κανόνες για την κατάρτιση των «επαγγελματιών χρηστών, διανομέων και συμβούλων», στο άρθρο 5 της οδηγίας για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων.

[43] Βλ. σημείο 34 των παρουσών προτάσεων.

76. Επιπλέον, από το άρθρο R. 522-16-1 του κώδικα περιβάλλοντος προκύπτει ότι η απαγόρευση δεν ισχύει όταν το συγκεκριμένο εντομοκτόνο ή τρωκτικοκτόνο είναι επιλέξιμο για την απλουστευμένη διαδικασία αδειοδότησης του άρθρου 25 του κανονισμού για τα βιοκτόνα. Η εν λόγω διαδικασία αφορά, γενικώς, τα βιοκτόνα που ενέχουν χαμηλό κίνδυνο για την υγεία και το περιβάλλον[44]. Τούτο αποδεικνύει, κατά τη γνώμη μου, ότι ο Γάλλος νομοθέτης επιδίωξε να αποφύγει την υπερβολική κανονιστική παρέμβαση η οποία θα επηρέαζε προϊόντα που δεν θεωρούνται ιδιαιτέρως επικίνδυνα και θα ήταν ως εκ τούτου περιττή.

77. Υπό τις συνθήκες αυτές και σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει, σε αντίθεση με όσα προτείνω ανωτέρω, ότι η επίμαχη απαγόρευση καταλαμβάνεται από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ, εκτιμώ ότι η απαγόρευση αυτή δικαιολογείται από τον σκοπό της προστασίας της υγείας και του περιβάλλοντος, είναι κατάλληλη για την επίτευξη των σκοπών αυτών και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξή τους μέτρο.

Β. Οι εθνικοί κανόνες για τη διαφήμιση

78. Τα άρθρα L. 522-5-3 και R. 522-16-2 του κώδικα περιβάλλοντος απαγορεύουν τη διαφήμιση για τέσσερις κατηγορίες βιοκτόνων όταν αυτή απευθύνεται στο ευρύ κοινό. Η διαφήμιση των προϊόντων αυτών εξακολουθεί να επιτρέπεται όταν απευθύνεται σε επαγγελματίες χρήστες, στα σημεία διανομής των προϊόντων στους χρήστες αυτούς και στις δημοσιεύσεις που απευθύνονται στους εν λόγω χρήστες. Ωστόσο, το διαφημιστικό μήνυμα πρέπει στην περίπτωση αυτή να περιλαμβάνει συγκεκριμένη επισήμανση, η οποία, κατ' ουσίαν, καλεί σε σκέψη για το αν η χρήση των εν λόγω βιοκτόνων είναι απολύτως αναγκαία.

79. Οι κανόνες αυτοί αφορούν τους τύπους προϊόντων 14 και 18 (τους οποίους αφορά επίσης η απαγόρευση ορισμένων εμπορικών πρακτικών που εξετάζεται στο μέρος Α της ενότητας IV των παρουσών προτάσεων) και τους τύπους προϊόντων 2[45] και 4[46], δύο υποκατηγορίες απολυμαντικών, τα οποία ταξινομούνται, σύμφωνα με τον κανονισμό για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία, στα επικίνδυνα για το υδάτινο περιβάλλον προϊόντα· τοξικότητας κατηγορίας 1: οξείας τοξικότητας κατηγορίας 1 (H400) και χρόνιας τοξικότητας κατηγορίας 1 (H410). Πρέπει να προστεθεί ότι οι εθνικοί κανόνες για τη διαφήμιση δεν έχουν εφαρμογή όταν το οικείο προϊόν είναι επιλέξιμο για την απλουστευμένη διαδικασία αδειοδότησης του άρθρου 25 του κανονισμού για τα βιοκτόνα, η οποία, όπως προαναφέρθηκε, εφαρμόζεται στα προϊόντα που ενέχουν χαμηλό κίνδυνο για την υγεία και για το περιβάλλον[47].

80. Όπως επισήμανα ανωτέρω[48], η εκτίμηση των επίμαχων κανόνων πρέπει να ξεκινήσει με την εξέταση του βαθμού εναρμόνισης που έχει επιτευχθεί από τον κανονισμό για τα βιοκτόνα και μόνο στη συνέχεια να οδηγήσει, ενδεχομένως, σε εξέταση των άρθρων 34 και 36 ΣΛΕΕ. Προς τούτο, θα αναλύσω πρώτα την υποχρέωση παράθεσης, στα διαφημιστικά μηνύματα που απευθύνονται στους επαγγελματίες, συγκεκριμένης επισήμανσης (1). Εν συνεχεία θα εξετάσω την απαγόρευση της διαφήμισης που απευθύνεται στο ευρύ κοινό (2).

[44] Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 29 και 30 του κανονισμού για τα βιοκτόνα.

[45] Όπως προβλέπεται στο παράρτημα V, ο εν λόγω τύπος προϊόντων αφορά τα «Απολυμαντικά και φυκοκτόνα που δεν προορίζονται για άμεση εφαρμογή στους ανθρώπους ή τα ζώα».

[46] Όπως προβλέπεται στο παράρτημα V, ο εν λόγω τύπος προϊόντων αφορά τους «Χώρ[ους] τροφίμων και ζωοτροφών».

[47] Βλ. σημείο 76 των παρουσών προτάσεων και άρθρο R. 522-16-2 (III) του κώδικα περιβάλλοντος.

[48] Βλ. σημείο 19 των παρουσών προτάσεων.

1. Επί της υποχρεωτικής παράθεσης πρόσθετης επισήμανσης

81. Από την παράγραφο ΙΙ του άρθρου R. 522-16-2 του κώδικα περιβάλλοντος προκύπτει ότι τα διαφημιστικά μηνύματα που απευθύνονται σε επαγγελματίες και τα οποία αφορούν τρωκτικοκτόνα, εντομοκτόνα και ορισμένα απολυμαντικά πρέπει να περιλαμβάνουν την εξής επισήμανση: «Πριν από οποιαδήποτε χρήση, βεβαιωθείτε ότι αυτή είναι απαραίτητη, ιδίως στους χώρους στους οποίους συχνάζει το ευρύ κοινό. Προτιμήστε, όποτε είναι δυνατόν, εναλλακτικές μεθόδους και προϊόντα που ενέχουν τον μικρότερο δυνατό κίνδυνο για την υγεία των ανθρώπων και των ζώων και για το περιβάλλον».

82. Από την εν λόγω διάταξη προκύπτει επίσης ότι η ως άνω επισήμανση τίθεται *επιπλέον* εκείνης την οποία επιβάλλει το άρθρο 72, παράγραφος 1, του κανονισμού για τα βιοκτόνα, κατά το οποίο όλες οι διαφημίσεις βιοκτόνων πρέπει να περιλαμβάνουν τις φράσεις «Χρησιμοποιείτε τα βιοκτόνα με ασφαλή τρόπο. Να διαβάζετε πάντα την ετικέτα και τις πληροφορίες για το προϊόν πριν από τη χρήση».

83. Οι αιτούσες προβάλλουν, κατ' ουσίαν, ότι η παράθεση της πρόσθετης επισήμανσης συνιστά παράβαση του άρθρου 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα, διότι με το εν λόγω άρθρο επήλθε πλήρης εναρμόνιση των διαφημιστικών μηνυμάτων σχετικά με τα βιοκτόνα.

84. Η Επιτροπή υιοθετεί παρόμοια θέση, ενώ η Γαλλική, η Ιταλική και η Ολλανδική Κυβέρνηση πρεσβεύουν την αντίθετη άποψη.

85. Προκειμένου να κριθεί αν η εναρμόνιση που επιτυγχάνεται με τις σχετικές με τη διαφήμιση διατάξεις του κανονισμού για τα βιοκτόνα είναι πλήρης, πρέπει να ληφθεί υπόψη όχι μόνον το γράμμα των εν λόγω διατάξεων, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται και οι σκοποί που επιδιώκει η ρύθμιση στην οποία αυτές ανήκουν [49].

86. Ξεκινώ με την επισήμανση ότι το άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα αποτελεί τη μοναδική διάταξη του κανονισμού για τα βιοκτόνα σχετικά με τη διαφήμιση και αφορά μια αρκετά περιορισμένη πτυχή του περιεχομένου της διαφήμισης. Εντούτοις, το γεγονός ότι το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής των σχετικών με τη διαφήμιση κανόνων του κανονισμού για τα βιοκτόνα είναι μάλλον περιορισμένο σε σύγκριση με αυτό της οδηγίας 2001/83/ΕΚ [50] (και με το θεσπιζόμενο με αυτήν καθεστώς που ρυθμίζει κατά τρόπο εξαντλητικό τη διαφήμιση), πράγμα το οποίο επικαλείται η Γαλλική Κυβέρνηση προκειμένου να καταδείξει τη διαφορά μεταξύ του εν λόγω κανονισμού και της ως άνω οδηγίας, δεν αποκλείει αφ' εαυτού τον εξαντλητικό χαρακτήρα των εν λόγω κανόνων. Εκείνο που, κατά τη γνώμη μου, έχει σημασία δεν είναι το αν το πεδίο εφαρμογής των υπό εξέταση κανόνων είναι (συγκριτικά) στενό ή ευρύ, αλλά αντιθέτως ο βαθμός λεπτομέρειας στον οποίο φθάνουν οι κανόνες αυτοί όσον αφορά το συγκεκριμένο (και ενδεχομένως περιορισμένο) ζήτημα που ρυθμίζουν [51].

87. Το άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα αφορά τις επισημάνσεις που πρέπει ή, αντιθέτως, απαγορεύεται να παρατίθενται στα διαφημιστικά μηνύματα για βιοκτόνα.

[49] Πρβλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, UNIC και Uni.co.pel (C-95/14, EU:C:2015:492, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[50] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Νοεμβρίου 2001, περί κοινοτικού κώδικος για τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση (ΕΕ 2001, L 311, σ. 67). Για την επιβεβαίωση του εξαντλητικού χαρακτήρα των κανόνων για τη διαφήμιση που περιέχει η εν λόγω οδηγία, βλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2007, Gintec (C-374/05, EU:C:2007:654, σκέψεις 33 και 34).

[51] Βλ., επίσης, σημείο 26 των παρουσών προτάσεων.

88. Η πρώτη παράγραφος του εν λόγω άρθρου, η οποία επιβάλλει την παράθεση των ως άνω δύο φράσεων, ορίζει ότι αυτές πρέπει να «διακρίνονται σαφώς από την υπόλοιπη διαφήμιση και [να] είναι ευανάγνωστες». Η δεύτερη παράγραφος του ίδιου άρθρου προβλέπει τη δυνατότητα αντικαταστάσεως της λέξεως «βιοκτόνα» στις εν λόγω φράσεις «με σαφή αναφορά στον διαφημιζόμενο τύπο προϊόντων».

89. Η τρίτη παράγραφος του εν λόγω άρθρου απαγορεύει τις διαφημίσεις που αναφέρονται στο προϊόν «κατά τρόπο παραπλανητικό όσον αφορά τους κινδύνους που ενέχει για την υγεία των ανθρώπων, των ζώων ή το περιβάλλον, ή όσον αφορά την αποτελεσματικότητά του» και επίσης περιέχει κατάλογο των ενδείξεων των οποίων η παράθεση δεν επιτρέπεται «σε καμία περίπτωση» [52].

90. Υπό το πρίσμα αυτό, οι κανόνες του άρθρου 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα φαίνονται να είναι αρκετά λεπτομερείς όσον αφορά τις επισημάνσεις σχετικά με τους κινδύνους που ενέχει η χρήση βιοκτόνων. Στο ειδικό αυτό πλαίσιο, φαίνονται να είναι συγκρίσιμοι προς τους εξαντλητικού χαρακτήρα κανόνες για τη διαφήμιση της οδηγίας 2001/83 [53], τους οποίους επικαλείται η Γαλλική Κυβέρνηση, ή και λεπτομερέστεροι από τους κανόνες αυτούς. Συγκεκριμένα, το άρθρο 87, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι η διαφήμιση ενός φαρμάκου πρέπει να προάγει την ορθολογική χρήση του φαρμάκου, παρουσιάζοντάς το με τρόπο αντικειμενικό και χωρίς να υπερβάλλονται οι ιδιότητές του, ενώ δεν μπορεί να είναι παραπλανητική. Ο κανόνας του άρθρου 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα είναι μεν παρεμφερής, αλλά στην πραγματικότητα λεπτομερέστερος κατά το ότι προβλέπει συγκεκριμένη επισήμανση που πρέπει να ενσωματώνεται στο διαφημιστικό μήνυμα, η οποία αφορά την ασφαλή χρήση του προϊόντος και καθοδηγεί τον χρήστη να συμβουλευθεί την ετικέτα και τις πληροφορίες για το προϊόν. Είναι επίσης λεπτομερέστερος όσον αφορά την υπόδειξη των ενδείξεων που απαγορεύονται λόγω του ότι ενδέχεται να είναι παραπλανητικές.

91. Είναι αληθές ότι η πρόσθετη επισήμανση την οποία επιβάλλουν οι επίμαχοι εθνικοί κανόνες φαίνεται να επιδιώκει τον ίδιο σκοπό με το άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα, καθόσον προστατεύει τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον. Υπό την έννοια αυτή, δεν φαίνεται να υπάρχει σύγκρουση. Εντούτοις, το γεγονός αυτό δεν επηρεάζει την προηγηθείσα ανάλυσή μου διότι, όσον αφορά το ζήτημα του σχετικού με την ασφάλεια περιεχομένου της διαφήμισης, το άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα καταδεικνύει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης εξασφάλισε ορισμένη ισορροπία μεταξύ των διαφόρων εμπλεκόμενων στοιχείων τα οποία, εν προκειμένω, είναι η βελτίωση της «λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς» με παράλληλη επιδίωξη «υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας ανθρώπων και ζώων και του περιβάλλοντος» [54]. Εκτιμώ ότι οι επίμαχοι εθνικοί κανόνες, επιβάλλοντας πρόσθετη κανονιστική απαίτηση, διαταράσσουν την εν λόγω ισορροπία.

92. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι ο τομέας της διαφήμισης έχει ρυθμιστεί πλήρως από τον νομοθέτη της Ένωσης όσον αφορά τις επισημάνσεις σχετικά με τους κινδύνους των διαφημιζόμενων βιοκτόνων.

[52] Οι εν λόγω ενδείξεις είναι «βιοκτόνο περιορισμένου κινδύνου», «μη τοξικό», «αβλαβές», «φυσικό», «φιλικό προς το περιβάλλον», «φιλικό προς τα ζώα» ή ανάλογες ενδείξεις.

[53] Βλ. υποσημείωση 50 των παρουσών προτάσεων.

[54] Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού για τα βιοκτόνα.

2. Επί της απαγόρευσης της διαφήμισης που απευθύνεται στο ευρύ κοινό

α) Η εμβέλεια των εναρμονισμένων κανόνων

93. Ωστόσο, το συμπέρασμά μου περί πλήρους εναρμόνισης των κανόνων του άρθρου 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα δεν σημαίνει ότι με τον εν λόγω κανονισμό έχει επέλθει εναρμόνιση όλων των πτυχών της διαφήμισης βιοκτόνων, συμπεριλαμβανομένου του ζητήματος αν τα κράτη μέλη παραμένουν αρμόδια για την απαγόρευση ορισμένων ειδών διαφήμισης.

94. Ως προς το τελευταίο αυτό ζήτημα, από το γράμμα της ως άνω διάταξης –η οποία προβλέπει τις υποχρεωτικές και απαγορευόμενες επισημάνσεις σχετικά με την ασφαλή χρήση των βιοκτόνων και τους κινδύνους που αυτά ενέχουν– δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να συναχθεί ότι η αρμοδιότητα των κρατών μελών να αποφασίζουν να απαγορεύσουν τη διαφήμιση έχει εκλείψει.

95. Βεβαίως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ύπαρξη της συγκεκριμένης διάταξης περί υποχρεωτικών και απαγορευόμενων επισημάνσεων στις διαφημίσεις βιοκτόνων σημαίνει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να είναι δυνατή η διαφήμιση βιοκτόνων και ότι εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία απαγορεύει πτυχές της διαφήμισης θίγει την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα, καθότι στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει καθόλου διαφήμιση, η διάταξη αυτή καθίσταται άνευ αντικειμένου.

96. Όσον αφορά το κανονιστικό πλαίσιο, υπενθυμίζω εκ νέου ότι το άρθρο 72 του κανονισμού για τα βιοκτόνα είναι η μοναδική διάταξη του εν λόγω κανονισμού που πραγματεύεται το εν λόγω ζήτημα [55].

97. Το γεγονός ότι στον κανονισμό για τα βιοκτόνα έχει περιληφθεί μόνο το άρθρο 72 έρχεται σε αντίθεση την επιλογή που έγινε στην οδηγία 2001/83, της οποίας ο τίτλος VIII αφορά ρητώς τη διαφήμιση και περιλαμβάνει αρκετές διατάξεις (άρθρα 86 έως 100) που περιγράφουν διεξοδικά περιπτώσεις στις οποίες τα κράτη μέλη οφείλουν ή δύνανται να απαγορεύουν τη διαφήμιση φαρμάκων για ανθρώπινη χρήση, ή το πότε η διαφήμιση μπορεί να επιτρέπεται [56].

98. Σε μικρότερο βαθμό, η λακωνικότητα του κανονισμού για τα βιοκτόνα όσον αφορά το εν λόγω ζήτημα αντιδιαστέλλεται επίσης προς το άρθρο 66 του κανονισμού (ΕΚ) 1107/2009 [57], το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα των κρατών μελών να περιορίζουν τις διαφημίσεις σε ορισμένα μέσα επικοινωνίας και περιλαμβάνει κανόνες σχετικούς με τα υποχρεωτικά ή απαγορευόμενα στοιχεία της διαφήμισης, όπως είναι η απαγόρευση «οπτική[ς] αναπαρ[αστάσεως] δυνητικά επικίνδυνων πρακτικών, όπως η ανάμειξη ή η εφαρμογή χωρίς κατάλληλη προστατευτική ενδυμασία, [η] χρήση κοντά σε τρόφιμα ή χρήση από παιδιά ή κοντά τους».

99. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι, αν ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να εξαλείψει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να απαγορεύουν ορισμένες μορφές διαφήμισης, θα είχε καταρτίσει κανόνες καλύτερα εξισορροπημένους μεταξύ τους. Η γνώμη μου επί του ζητήματος αυτού ενισχύεται περαιτέρω από την ύπαρξη, στο κείμενο του κανονισμού για τα βιοκτόνα, των κανόνων οι οποίοι προβλέπουν παρεκκλίσεις όσον αφορά προϊόντα τα οποία δεν

[55] Το άρθρο 48 του κανονισμού για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία, το οποίο περιλαμβάνεται στον τίτλο του VII, που επιγράφεται «Κοινές και τελικές διατάξεις», θέτει, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 67 του εν λόγω κανονισμού, εξίσου συνοπτικούς κανόνες όσον αφορά τη διαφήμιση.

[56] Βλ. άρθρα 87, παράγραφος 1, και 88, παράγραφοι 1, 2 και 3, της οδηγίας 2001/83.

[57] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με τη διάθεση φυτοπροστατευτικών προϊόντων στην αγορά και την κατάργηση των οδηγιών 79/117/ΕΟΚ και 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2009, L 309, σ. 1).

πληρούν τους όρους αδειοδότησης ή αφορούν τη χρήση νέων δραστικών ουσιών[58], ή από την προσοχή που ο νομοθέτης της Ένωσης απαιτεί να επιδεικνύεται όσον αφορά την προστασία ευπαθών ομάδων όπως είναι οι έγκυοι και τα παιδιά[59].

100. Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι ο κανονισμός για τα βιοκτόνα δεν αντιτίθεται στην επίμαχη εν προκειμένω απαγόρευση. Ομοίως προς την επισήμανση στην οποία προβαίνω ανωτέρω[60], η εν λόγω απαγόρευση δεν πρέπει πάντως να υπερβαίνει τα όρια που απορρέουν από τα άρθρα 34 και 36 ΣΛΕΕ.

β) Τα όρια που απορρέουν από τα άρθρα 34 και 36 ΣΛΕΕ

101. Η επίμαχη εν προκειμένω απαγόρευση των διαφημίσεων πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να θεωρηθεί ως «μορφή πώλησης». Πράγματι, η εν λόγω απαγόρευση δεν αφορά τις απαιτήσεις που ισχύουν για τα επίμαχα προϊόντα, επισημαίνω δε ότι το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι οι περιορισμοί που θίγουν τις δυνατότητες διαφήμισης των επιχειρηματιών εμπίπτουν στην ως άνω κατηγορία[61].

102. Σε σχέση με τις προϋποθέσεις που εξέθεσα στην προηγούμενη ενότητα, οι οποίες πρέπει να συντρέχουν προκειμένου η επίμαχη απαγόρευση να μην καταλαμβάνεται από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ[62], επισημαίνω ότι η εν λόγω απαγόρευση εφαρμόζεται σε όλους τους επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην οικεία αγορά χωρίς να εισάγονται διακρίσεις λόγω ιθαγένειας.

103. Η εκτίμηση του ζητήματος αν η ως άνω απαγόρευση θίγει τα προϊόντα προελεύσεως άλλων κρατών μελών σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι τα εγχώρια προϊόντα φαίνεται να είναι περισσότερο περίπλοκη.

104. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι εθνικοί κανόνες οι οποίοι υποχρεώνουν τους επιχειρηματίες να τροποποιούν τη μορφή ή το περιεχόμενο διαφημιστικής εκστρατείας καταλαμβάνονται από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ[63].

105. Ωστόσο, η υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά την ανάγκη τροποποίησης του περιεχομένου μιας διαφημιστικής εκστρατείας αλλά την απόλυτη αδυναμία πραγματοποίησης οποιασδήποτε εκστρατείας απευθυνόμενης προς το ευρύ κοινό όσον αφορά τις τέσσερις κατηγορίες βιοκτόνων.

106. Μολονότι το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως δεχθεί ότι ορισμένες απαγορεύσεις διαφήμισης δύνανται να περιορίζουν το ύψος των πωλήσεων, έχει επίσης κρίνει ότι πολλές εξ αυτών δεν καταλαμβάνονται από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ.

58 Βλ. άρθρο 55 του κανονισμού για τα βιοκτόνα.

59 Αιτιολογική σκέψη 3 του κανονισμού για τα βιοκτόνα.

60 Βλ. σημείο 19 των παρουσών προτάσεων.

61 Βλ., επί παραδείγματι, αποφάσεις DocMorris (σκέψη 37) και της 9ης Φεβρουαρίου 1995, Leclerc-Siplec (C-412/93, EU:C:1995:26, σκέψη 22, στο εξής: απόφαση Leclerc-Siplec). Βλ., επίσης, προτάσεις στην υπόθεση A (σημείο 71).

62 Βλ. σημεία 42 επ. των παρουσών προτάσεων.

63 Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1990, SARPP (C-241/89, EU:C:1990:459, σκέψεις 29 και 30) (προγενέστερη της αποφάσεως Keck και Mithouard). Βλ., επίσης, απόφαση της 15ης Ιουλίου 2004, Douwe Egberts (C-239/02, EU:C:2004:445, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

107. Τούτο συνέβη στην περίπτωση εθνικών κανόνων οι οποίοι, αντιστοίχως, απέκλειαν τον τομέα της διανομής από την τηλεοπτική διαφήμιση [64], απαγόρευαν στους φαρμακοποιούς να διαφημίζουν παραφαρμακευτικά προϊόντα εκτός φαρμακείου [65] ή απαγόρευαν σε φαρμακείο ταχυδρομικών πωλήσεων να διοργανώνει διαφημιστική εκστρατεία υπό τη μορφή προωθητικού διαγωνισμού [66].

108. Ωστόσο, είναι αληθές ότι, με τις αποφάσεις De Agostini και Gourmet International Products, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η πλήρης απαγόρευση να έχει σημαντικότερες επιπτώσεις στα προϊόντα προελεύσεως άλλων κρατών μελών [67]. Εντούτοις, από το σκεπτικό του Δικαστηρίου φαίνεται να προκύπτει ότι η (ενδεχόμενη) ύπαρξη περιορισμού καταλαμβανόμενου από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ οφειλόταν σε συγκεκριμένη δυσχέρεια του επιχειρηματία να διεισδύσει στην εθνική αγορά. Στην απόφαση De Agostini, που εκδόθηκε επί υποθέσεως η οποία αφορούσε απαγόρευση των τηλεοπτικών διαφημίσεων που απευθύνονταν σε παιδιά ηλικίας κάτω των 12 ετών και της παραπλανητικής διαφήμισης, ο χαρακτηρισμός του εν λόγω μέτρου παρέμεινε ανοιχτός, με το Δικαστήριο να παραπέμπει στη δήλωση της De Agostini ότι η τηλεοπτική διαφήμιση ήταν «η μόνη μορφή αποτελεσματικής προωθήσεως η οποία της παρείχε τη δυνατότητα να διεισδύσει στη σουηδική αγορά» [68].

109. Ομοίως, στην απόφαση Gourmet International Products, το συμπέρασμα του Δικαστηρίου ότι η σουηδική απαγόρευση της διαφήμισης οινοπνευματωδών ποτών συνιστά εμπόδιο για το εμπόριο βασίστηκε στη διαπίστωση ότι η κατανάλωση των εν λόγω ποτών «συνδέεται με παραδοσιακές μορφές κοινωνικής πρακτικής, καθώς και με τοπικές συνήθειες και τοπικά ήθη […]» [69]. Το γεγονός ότι έντυπα που περιείχαν διαφημίσεις μπορούσαν να διανέμονται στα σημεία πώλησης δεν αναίρεσε το ανωτέρω συμπέρασμα διότι, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η ως άνω απόφαση, «στην πράξη η […] εταιρία που [ελεγχόταν] πλήρως από το Σουηδικό Δημόσιο και [είχε] το μονοπώλιο της λιανικής πώλησης στη Σουηδία, [διένεμε] στα σημεία πωλήσεών της μόνο το δικό της περιοδικό» [70].

110. Τέλος, στην απόφαση Deutsche Parkinson Vereinigung, το συμπέρασμα του Δικαστηρίου περί περιοριστικών αποτελεσμάτων της απαγόρευσης των ταχυδρομικών πωλήσεων στηρίχθηκε στη διαπίστωση ότι ο συγκεκριμένος τρόπος πώλησης αποτελούσε, για τα φαρμακεία που πραγματοποιούν ταχυδρομικές πωλήσεις, σημαντικότερο, *ενδεχομένως δε και το μοναδικό*, μέσο πρόσβασης στην επίμαχη εθνική αγορά [71].

111. Από τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως, όπως εκτίθενται στη διάταξη περί παραπομπής, δεν προκύπτει ότι οι αιτούσες αντιμετωπίζουν οποιαδήποτε τέτοια αρχική δυσχέρεια όταν διοχετεύουν στη γαλλική αγορά προϊόντα προελεύσεως άλλων κρατών μελών.

112. Μολονότι η επίμαχη εν προκειμένω απαγόρευση είναι ικανή να επηρεάσει το ύψος των πωλήσεων, επισημαίνω ότι δεν απαγορεύει κάθε μορφή διαφήμισης.

64 Απόφαση Leclerc-Siplec (σκέψεις 20 έως 24).

65 Απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1993, Hünermund κ.λπ. (C-292/92, EU:C:1993:932, σκέψεις 22 έως 24).

66 Απόφαση DocMorris (σκέψεις 39 έως 45). Βλ. επίσης, σε διαφορετικό πραγματικό πλαίσιο, απόφαση Karner (σκέψεις 42 και 43).

67 Αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 1997, De Agostini και TV-Shop (C-34/95 έως C-36/95, EU:C:1997:344, σκέψη 42, στο εξής: απόφαση de Agostini), και της 8ης Μαρτίου 2001, Gourmet International Products (C-405/98, EU:C:2001:135, σκέψη 19, στο εξής: απόφαση Gourmet International Products).

68 Απόφαση De Agostini (σκέψεις 43 και 44).

69 Απόφαση Gourmet International Products (σκέψη 21).

70 Όπ.π. (σκέψη 23).

71 Deutsche Parkinson Vereinigung (σκέψη 25).

113. Εξακολουθεί να υφίσταται η δυνατότητα διαφήμισης απευθυνόμενης σε επαγγελματίες χρήστες, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι οι επιχειρηματίες έχουν στη διάθεσή τους έναν δίαυλο εμπορικής προώθησης.

114. Ομοίως, σε αντίθεση προς τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Gourmet International Products, δεν προκύπτει ότι τυχόν προϋφιστάμενα χαρακτηριστικά της αγοράς, όπως ο έλεγχος των σημείων διανομής από μονοπωλιακή οντότητα, θα καθιστούσαν αδύνατη την προσέγγιση των επαγγελματιών χρηστών.

115. Τέλος, σε αντίθεση προς τα πραγματικά περιστατικά της παρατεθείσας στην προηγούμενη σκέψη υποθέσεως, τα βιοκτόνα δεν φαίνονται να προσομοιάζουν προς τα οινοπνευματώδη ποτά με τα οποία οι τοπικοί χρήστες ενδεχομένως έχουν συνδέσει συγκεκριμένη παραδοσιακή κοινωνική συνήθεια.

116. Υπό τις συνθήκες αυτές, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η απαγόρευση της διαφήμισης προς το ευρύ κοινό των επιλεγέντων βιοκτόνων δεν συνιστά περιορισμό του εμπορίου ο οποίος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 34 ΣΛΕΕ.

117. Ωστόσο, σε περίπτωση που το Δικαστήριο διαφωνήσει με την ως άνω ανάλυση και καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη απαγόρευση συνιστά περιορισμό του εμπορίου, θα εκθέσω εν συνεχεία τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη μου, ένας τέτοιος περιορισμός είναι δικαιολογημένος.

118. Δεδομένης της αναλύσεως που πραγματοποίησα στο πλαίσιο του προηγούμενου μέρους των παρουσών προτάσεων [72], επισημαίνω ότι η επίμαχη απαγόρευση μπορεί να δικαιολογηθεί από τον σκοπό της προστασίας της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος στον βαθμό που αποσκοπεί στον περιορισμό της χρήσης προϊόντων που «ενδέχεται να εγκυμονούν κινδύνους για τον άνθρωπο, τα ζώα και το περιβάλλον, λόγω των εγγενών ιδιοτήτων τους και του τρόπου χρήσης τους» [73]. Εξάλλου, η Γαλλική Κυβέρνηση αναφέρθηκε στην αλόγιστη χρήση εντομοκτόνων, ιδίως στις ιδιωτικές κατοικίες, στον κίνδυνο δηλητηριάσεως άλλων ειδών λόγω ακατάλληλης χρήσης τρωκτικοκτόνων και στους κινδύνους που δημιουργεί για ορισμένα είδη η προκαλούμενη από τη χρήση των επίμαχων εν προκειμένω εντομοκτόνων ρύπανση των υδάτων.

119. Η απαγόρευση της διαφήμισης που απευθύνεται στο ευρύ κοινό φαίνεται επίσης κατάλληλη για την επίτευξη των ανωτέρω σκοπών, δεδομένου ότι είναι ικανή να αποτρέψει διαφημιστικά μηνύματα δυνάμενα να προκαλέσουν αύξηση της χρήσης ιδιαίτερα ανησυχητικών βιοκτόνων τα οποία ταυτοποιεί ο εθνικός νομοθέτης.

120. Όσον αφορά την αναγκαιότητά της, παρατηρώ ότι η επίμαχη απαγόρευση αφορά μόνον τη διαφήμιση προς τους ιδιώτες σε αντιδιαστολή με τους επαγγελματίες χρήστες, πράγμα που φαίνεται συνεπές προς τον σκοπό του περιορισμού της ακατάλληλης χρήσης των επίμαχων προϊόντων.

121. Όσον αφορά τις πιθανές εναλλακτικές λύσεις που συζητήθηκαν στα σημεία 70 έως 75, αυτές παρουσιάζουν, κατά τη γνώμη μου και τηρουμένων των αναλογιών, τις ίδιες αδυναμίες και στο παρόν πλαίσιο. Τέλος, όπως επισήμανα σχετικά με την απαγόρευση των εκπτώσεων κ.λπ., η διαφήμιση προς το ευρύ κοινό εξακολουθεί να επιτρέπεται για όλα τα εμπίπτοντα κατά τα λοιπά στην απαγόρευση προϊόντα όταν ενέχουν χαμηλό κίνδυνο, ήτοι όταν είναι επιλέξιμα για την

[72] Βλ. σημείο 63 επ. των παρουσών προτάσεων.

[73] Αιτιολογική σκέψη 1 του κανονισμού για τα βιοκτόνα και σημείο 67 των παρουσών προτάσεων.

απλουστευμένη διαδικασία αδειοδότησης του άρθρου 25 του κανονισμού για τα βιοκτόνα[74]. Τούτο καταδεικνύει, όπως έχω επισημάνει, ότι ο εθνικός νομοθέτης επιδίωξε να περιστείλει το μη αναγκαίο εύρος της επίμαχης απαγόρευσης.

122. Υπό τις συνθήκες αυτές, σε περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει, αντιθέτως προς όσα προτείνω ανωτέρω, ότι η επίμαχη απαγόρευση συνιστά περιορισμό του εμπορίου ο οποίος καταλαμβάνεται από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ, εκτιμώ ότι η εν λόγω απαγόρευση δικαιολογείται από τον σκοπό της προστασίας της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος, είναι κατάλληλη για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού και δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξή του μέτρο.

V. Πρόταση

123. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Γαλλία) ως εξής:

Ούτε ο κανονισμός (ΕΕ) 528/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με τη διάθεση στην αγορά και τη χρήση βιοκτόνων, ούτε το άρθρο 34 ΣΛΕΕ αντιτίθενται σε εθνικές διατάξεις όπως αυτές των άρθρων L. 522-18 και R. 522-16-1 του κώδικα περιβάλλοντος, οι οποίες απαγορεύουν, όσον αφορά την πώληση βιοκτόνων των τύπων προϊόντων 14 και 18, όπως ορίζονται στο παράρτημα V του κανονισμού 528/2012, τις εκπτώσεις, τις μειώσεις ή επιστροφές του αντιτίμου, τη διαφοροποίηση των γενικών και ειδικών όρων πώλησης, τη διάθεση δωρεάν τεμαχίων και κάθε ισοδύναμη πρακτική.

Το άρθρο 72 του κανονισμού 528/2012 αντιτίθεται σε εθνικούς κανόνες όπως αυτός των άρθρων L. 522-5-3 και R. 522-16-2 του κώδικα περιβάλλοντος, ο οποίος επιβάλλει την παράθεση πρόσθετης επισήμανσης στην απευθυνόμενη στους επαγγελματίες χρήστες διαφήμιση βιοκτόνων των τύπων προϊόντων 14 και 18, όπως ορίζονται στο παράρτημα V του κανονισμού 528/2012, καθώς και των τύπων προϊόντων 2 και 4, όπως ορίζονται στο ίδιο παράρτημα και ταξινομούνται, βάσει του κανονισμού (ΕΚ) 1272/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, για την ταξινόμηση, την επισήμανση και τη συσκευασία των ουσιών και των μειγμάτων, την τροποποίηση και την κατάργηση των οδηγιών 67/548/ΕΟΚ και 1999/45/ΕΚ και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1907/2006, ως επικίνδυνα για το υδάτινο περιβάλλον, τοξικότητας κατηγορίας 1: οξείας τοξικότητας κατηγορίας 1 (H400) και χρόνιας τοξικότητας κατηγορίας 1 (H410).

Ούτε ο κανονισμός 528/2012 ούτε το άρθρο 34 ΣΛΕΕ αντιτίθενται στα άρθρα L. 522-5-3 και R. 522-16-2 του κώδικα περιβάλλοντος, τα οποία απαγορεύουν τη διαφήμιση βιοκτόνων των ίδιων κατηγοριών προς το ευρύ κοινό.

[74] Βλ. σημείο 76 των παρουσών προτάσεων.